

T. Bogdanowicz,

PROFESOR TADEUSZ BOGDANOWICZ.
JUBILEUSZ 70-LECIA URODZIN

Szanownego Jubilata Profesora Tadeusza Bogdanowicza, którego siedemdziesięciolecie świętujemy dzisiaj w podniosły sposób, znam od dawien dawna, *испокон веков*, jak by powiedzieli Rosjanie. Miałam przyjemność studiować z Panem Profesorem w tym samym czasie, na tym samym kierunku, w kochanym Gdańsku, znać te same drogi i ścieżki prowadzące do akademików, stołówki i biblioteki, dziekanatu i rektoratu, do sal wykładowych, gdzie mieliśmy możliwość wysłuchać wykładów naszych Nauczycieli: Gabrieli Porębiny, Leszka Moszyńskiego, Ludwika Grochowskiego, Zbyszka Żakiewicza, Jurka Godwoda, Borysa Bugrowa, Larisy Kostiućuk, Bogusława Krei, Zbigniewa Rynducha, Kazimierza Mężyńskiego, Edmunda Rabowicza, Genowefy Kurpisowej, Bogdana Nesterowicza i wielu, wielu innych nie mniej ważnych i utrwalonych w naszych „papierowych” indeksach. Wspomnieć też warto i to, że mieliśmy częstokroć tych samych kolegów, przyjaciół i znajomych, najczęściej z Wydziału Humanistycznego. Łączą nas wspomnienia o Staszku Ułaszku, Franku Apanowiczu, Maj-

ce Polakowskiej, o Bogusiu Żyłce, Andrzeju Leszczyńskim, o Zosi Burnewicz, o Krysi Podrażce, Tereni Załęskiej i Teresce Szymanik oraz o nieżyjących już, niestety, Jarku Frąckiewicz, Andrzeju Kudliku, Jurku Gurbiszu, Henryku Szabale. I, co najważniejsze, byliśmy z Profesorem Tadeuszem Bogdanowiczem, jak wielu naszych rówieśników, świadkami bądź uczestnikami ważnych przełomowych wydarzeń w życiu kraju i naszym osobistym – w roku 1968 i 1970. Przeto też Szanowny Jubilat jest dla mnie po prostu Tadeuszem, Tadzkiem, Kolegą, Przyjacielem, co pozwala mi wspomnieć jeszcze [...], iż w 1973 roku zmienił stan cywilny, Jego żoną została Krystyna, która do dnia dzisiejszego jest wierną i oddaną towarzyszką życia Profesora, matką ich syna – Rafała.

Niemniej, snując wspomnienia, nie mogę zapominać o tym, że Tadeusz Bogdanowicz jest przede wszystkim Profesorem Gdańskiego Uniwersytetu, ważną postacią w funkcjonowaniu Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej, w działalności Katedry Rosjoznawstwa, Literatury i Kultury Rosyjskiej, że zajmuje ważne i znaczące miejsce w nauce, w polskim literaturoznawstwie, w badaniach historycznoliterackich i kulturologicznych. Jest autorem szeregu prac o Andrieju Płatonowie, Aleksandrze Małyszkinie, Michaiile Bułhakowie, o współczesnej literaturze rosyjskiej: Aleksandrze Sołżenicynie, Ludmile Pietruszewskiej, Wiktorii Tokariowej.

Swoją drogę naukową zaczął od pracy magisterskiej *Aleksander Grin – jako pisarz marynista*, którą napisał pod opieką naukową prof. dr hab. Gabrieli Porębiny, co zaważyło na Jego całej późniejszej karierze naukowej, zainteresowaniu literaturą rosyjską okresu radzieckiego. Profesor Porębina jako pierwsza zwróciła uwagę na uzdolnienia naukowe Tadeusza Bogdanowicza, na Jego pracowitość i ambicje. W 1972 roku został więc zatrudniony na etacie adiunkta w Zakładzie Literatury Rosyjskiej.

W tym okresie zainteresowania badawcze Jubilata zdominowała problematyka kulturologiczna oraz filozoficzne aspekty procesu historycznoliterackiego XX wieku w Rosji. By zbadać te procesy u źródeł, Profesor podjął decyzję wyjazdu na studia doktoranckie do Moskwy, do MGU, gdzie Jego opiekunem naukowym został prof. dr hab. Aleksy Mietzenko. Uwarunkowania estetyczne ugrupowania literackiego „Na przełęczy”, spuścizna artystyczna i wystąpienia programowe kreatorów estetyki tego ugrupowania: Aleksandra Wrońskiego, Aleksandra Leśniowa, a przede wszystkim Andrieja Płatonowa, określiły przedmiot i zakres refleksji interpretacyjnej rozprawy doktorskiej, której obrona odbyła się w 1979 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Moskiewskiego. Zasadnicze tezy pracy zostały przedstawione na międzynarodowych konferencjach i opublikowane w pismach krajowych i zagranicznych.

Mimo iż Pan Profesor był bardzo pochłonięty dysertacją, publikacjami, trudnościami życia na obczyźnie, zawsze znalazł czas na pomoc bliźnim. Mogłam przekonać się o tym, gdy znalazłam się w Moskwie, by odbyć kwerendę w jej bibliotekach i zaliczyć staż na Uniwersytecie Moskiewskim. Tadeusz pomógł mi pokonać trudności i problemy w administracji MGU, na Wydziale Filologicznym, słynnej „stieklaszcze”. Pokazał drogi, a raczej perspektywy, oraz ścieżki prowadzące do stołówek, barów i sklepików, na poszczególne piętra „chrama nauki”, do bibliotek, przede wszystkim do Leninówki, do metra, do księgarni.

Zagadnienia kreacji mitu artystycznego tak charakterystyczne dla wielu pisarzy rosyjskich lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku zdominowały dalsze zainteresowania badawcze Profesora. Ujęta w tym kontekście twórczość Płatonowa, pisarza przez

długi czas dyskryminowanego i odsuniętego ze względów politycznych na margines życia literackiego, stała się przedmiotem Jego szerszej refleksji krytycznej. Objęła zarówno złożoną i wielowymiarową strukturę poetycką, jak i specyfikę gatunkową dzieł, a również uwarunkowania komunikacji literackiej oraz obszerny kontekst historycznoliteracki w Rosji. W 1988 roku na podstawie przygotowanej rozprawy *Mit – historia – kultura w twórczości Andrzeja Płatonowa* Jubilat uzyskał stopień doktora habilitowanego w Uniwersytecie Moskiewskim. Zdecydowana większość publikacji naukowych Profesora, które w tym czasie ukazały się w periodykach krajowych i zagranicznych, poświęcona była twórczości Płatonowa, Bułhakowa, Małyszkina. Analiza i interpretacja objęła takie figury poetyckie, jak: topika, motywika oraz symbolika mityczna w szerokim kulturowym i filozoficznym aspekcie.

Kolejny krąg zainteresowań badawczych Profesora dotyczył twórczość Aleksandra Małyszkina, ujętej w świetle ekspresjonistycznej kreacji artystycznej. Przedmiotem pogłębionej analizy stały się zagadnienia struktury poetyckiej w świecie przedstawionym tekstów pisarza. Swoimi przemyśleniami na ten temat dzielił się na zebraniach naukowych Zakładu Literatury Rosyjskiej, którym kierowała wówczas prof. dr hab. Janina Sałajczykowa.

Osobny rozdział w życiu intelektualnym Profesora uwarunkowany był zainteresowaniem się zagadnieniami przezwyciężenia terroru politycznego w Rosji oraz odbudowy kultury rosyjskiej, której rozwój przerwany został w okresie stalinizmu. W twórczości pisarzy rosyjskich okresu „poodwilżowego” nastąpił zwrot do źródeł kultury, do przestrzeni wartości uniwersalnych. Prof. Bogdanowicz zauważył: „Bez wątpienia są to przestrzenie kulturowe – dom, świątynia, ikona i cmentarz – od zawsze uznawane były za obszary sacrum, czyli miejsca, z których promienieją niezmiennie wartości nadające sens ludzkiemu życiu”. Problematyka antropologiczna najbardziej uwidoczniła się w nurcie prozy wiejskiej, przeto też Profesor szczególnemu oglądowi poddał twórczość Włodzimierza Sołouchina, Wasilija Biełowa, Wiktora Astafiewa oraz niektóre wypowiedzi publicystyczne i literackie Aleksandra Sołżenicyna. Zainteresowania Profesora obracały się wokół pytania stawianego przez tych pisarzy: dzięki jakim wartościom tradycja kulturowa przetrwała? Z pewnością dzięki wartościom najbliższym człowiekowi: miłości do rodziny, przywiązaniu do określonego miejsca na ziemi, potrzebie łączności z transcendencją. Z dawien dawna – zauważał Profesor – wartości te realizowane były w domu oraz w świątyni, to znaczy w miejscach przypominających człowiekowi o jego ostatecznym przeznaczeniu. Podobną funkcję pełniły również nekropolia i ikona – osobliwe obszary łączności między światem żywych i umarłych. Pisarze rosyjscy okresu „poodwilżowego”, eksponując problematykę kultury sakralnej, przedstawiając ją na tle bogatej tradycji narodowej, ukazywali straty moralne narodu, któremu odebrano wiarę i tradycję. Człowiek pozbawiony oparcia w rodzinie, tradycji czy wierze stawał się łatwym łupem ideologicznej indoktrynacji.

Ostatnimi czasy Profesor Tadeusz Bogdanowicz dużo uwagi poświęca najnowszej literaturze rosyjskiej, na wskroś dyskursywnej, metatekstowej i poligatunkowej. Na podstawie twórczości Wiktora Pielewina, Ludmiły Pietruszewskiej, Wiktorii Tokariowej Profesor dowodzi, iż literatura rosyjska również stała się ostentacyjnie autoreferencjalna, podkreślająca swą konstrukcyjną, a nie odtwórczą rolę. Pan Profesor, zmierzając tropem Jeana-François Lyotarda, mówi o wielości językowej i genologicznej

form twórczości, które uzupełniają i rozszerzają semantykę wypowiedzi artystycznej poprzez ciągłą aktualizację dyskursu kulturowego, określonego przez Zygmunta Baumaną „płynną ponowoczesnością”.

Mówiąc o Jubilacie, wspominając Jego drogę naukową i moje z Nim kontakty, nie sposób pominąć osiągnięć dydaktycznych Profesora. Są one bowiem spore i ważne. Prowadził różnego rodzaju zajęcia: ćwiczenia, konwersatoria, wykłady, proseminaria i seminaria na studiach I, II i III stopnia o zróżnicowanej tematyce dla studentów filologii rosyjskiej oraz wykłady z antropologii kultury dla studentów na kierunkach nauk społecznych w szkołach niepublicznych w Gdańsku. Dlatego często opracowywał szereg programów autorskich do różnego rodzaju zajęć dydaktycznych. Profesor Tadeusz Bogdanowicz jest lubianym i docenianym Nauczycielem, przyjacielem młodzieży.

Czcigodny Jubilat sprawdził się również jako organizator i uczestnik życia administracyjnego Instytutu, Wydziału i Uniwersytetu Gdańskiego, jako wicedyrektor ds. Nauki Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej, jako kierownik Zakładu Literatury Rosyjskiej Uniwersytetu Gdańskiego. Miałam okazję niejednokrotnie być podwładną Pana Profesora Bogdanowicza. Okres ten wspominam z dużą sympatią i uznaniem.

Irena Fijałkowska-Janiak

Przedruk: I. Fijałkowska-Janiak. *O Jubilacie*. [W:] *Meandry słowiańskiej kultury. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Tadeuszowi Bogdanowiczowi*. Red. L. Kalita. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2016, s. 17–20.

IRENA FIJAŁKOWSKA-JANIAK

Uniwersytet Gdański, Wydział Filologiczny
Instytut Rusycystyki i Studiów Wschodnich
Katedra Rosjoznawstwa, Literatury i Kultury Rosyjskiej
Neofilologia, ul. Wita Stwosza 51, 80-308 Gdańsk, Polska
e-mail: ir.harb@wp.pl